

Idrettsanleggs betydning for samfunnsutvikling

N30441-51-09

Slutrapport 2012-07-27

Wilhelm Skoglund, Robert Bye, Gun Jonsson och Hans-Wilhelm Thorsen

LÄNSSTYRELSEN I JÄMTLANDS LÄN	
INK	2012 -07- 2 5



EUROPEISKA UNIONEN

Europeiska regionala utvecklingsfonden



1. Sammanfattning

I både Norge och Sverige är idrottsrörelserna respektive lands största folkrörelse och kärnan för denna rörelse är idrottsanläggningarna. I respektive land finns cirka 35 000 idrottsanläggningar vilka således utgör viktiga mötesplatser för många människor. Även för de som inte idrottar, då dagens ambitioner med användande av idrottsanläggningar sträcker sig bortom idrottsligt utövande. Samtidigt är idrottsanläggningarnas betydelse för samhället ett område i behov av mer kunskap, särskilt deras betydelse bortom själva idrottsutövandet.

Dessa var utgångspunkterna för projektet *Idrettsanleggs betydning for samfunnsutvikling* där forskare från Trøndelag Forskning og Utvikling, Høgskolan i Nord-Trøndelag, Regionförbundet i Jämtland och Mittuniversitet tillsammans arbetat fram frågeställningar, samlat empiri, analyserat och dragit slutsatser kring anläggningars betydelse för samhällsnytta och utveckling. En samhällsnytta bortom det specifikt idrottsliga.

En enkät skickades till samtliga idrottsföreningar i hela regionen och fallstudier genomfördes vid sex anläggningar i orterna Ranheim, Røros, Stod, Östersund, Järpen och Föllinge. Anläggningarna valdes på grund av deras olikheter i form av tillkomst, tätort kontra glesbygd och anläggningarnas tillgänglighet. En målsättning var också att anläggningarna skulle vara relativt nya, detta för att försäkra sig om att intervjupersonerna skulle kunna berätta varför anläggningarna blev byggda.

Sammanfattningsvis så visar projektet att anläggningarna väl fyller de rent idrottsliga behoven, men är mindre väl anpassade att fungera som dynamo för lokal och regional tillväxt och som mötesplats bortom idrotten. För att på ett tydligare sätt bidra till samhällsutveckling så bör kommuner och andra inblandade aktörer tänka på följande när de planerar en anläggning, nya eller modifierade:

- de goda mötesplatserna anpassas till flera olika samhällssektorer
- brukare ur olika relevanta samhällssektorer involveras i hela bygg- eller ombyggnadsprocessen
- mål och visioner med anläggningen baseras på långsiktiga och genomtänkta strategier
- placeringen tar hänsyn till folkströmmar och människors aktivitetsmönster
- kostnaderna knutna till anläggningarna minskas genom att skolor nyttjar den dagtid
- anläggningarna håller en hög grad av flexibilitet både i sin fysiska utformning men även när det gäller tillgång i termer av samhällssektorer som (idrott, näring, kultur) eller olika grupper som kön, invandrare, funktionsnedsatta m.fl.) något som förhindrar att specifika grupper får monopol på anläggningen

Resultat från projektet har rapporterats via ett flertal offentliga presentationer samt tre skrivna rapporter, den sista i form av boken "Idrottsanläggningars betydelse – bortom idrotten!"

Projektets totala ekonomiska omslutning var 3,3 miljoner kronor, inkluderande både norska och svenska budgetar. Finansierare har varit Egenandelsfondet for Høgskolen i Nord-Trøndelag och Trøndelag Forskning og Utvikling, Regionförbundet i Jämtlands län, KK-stiftelsen, Mittuniversitet samt Europeiska regionala utvecklingsfonden genom Interreg (Nordens gröna bälte) och norska staten genom IR-midler.

Summary

In Sweden and Norway, the sports movement is each country's largest folk movement and at the core of this movement are its facilities. In both countries there are about 35 000 sports facilities, which make up for important meeting places for many people. Even for those who do not exercise, as today's ambitions for sports facilities often extends beyond sport, athletics and exercise. Meanwhile, sports facilities' importance to the community is a field in need of more knowledge, especially their impact beyond sports and exercise.

These were the starting points for the project *Idrettsanleggs betydning for samfunnsutvikling*, where researchers from Trøndelag Forskning og Utvikling, University of North Trøndelag, the Regional Council of Jämtland and Mid Sweden University together prepared purpose, gathered empirical data, analyzed and drew conclusions about the facilities' relevance to community development, a relevance beyond sports and exercise.

A survey was sent to all sports clubs throughout the region and case studies were conducted at six sites in the towns of Ranheim, Røros, Stod, Östersund, Järpen and Föllinge. They were chosen because of their differences in terms of origin, urban versus rural areas, and access. Another reason was also for the facilities to be relatively new to ensure that the interviewees could provide information on origin of the facilities.

To summarize, the project points out that facilities often meet sports and exercise requirements, but are less adapted to act as a dynamo for local and regional growth and as a meeting place beyond sport. To further contribute to (evt social) development, local authorities and other involved actors ought to consider the following when planning for new facilities or improvements of already existing ones:

- the facilities should preferably be adapted to many different sectors of society
- users from various relevant sectors of society ought to be involved in the process of planning, constructing or renovation
- goals and visions of a facility should be based on long-term and well planned / reflected strategies
- the location takes into account the movement of people and human activity patterns
- costs associated with facilities are decreased by daytime school utilization
- facilities need, in order to be a broader meeting spot, to maintain a high degree of flexibility both in its physical design but also in terms of access for societal sectors (sport, business, culture) or different groups such as men / women, immigrants, disabled, etc.) preventing specific groups to reach monopoly of the facility

The results from the project have been reported by several public presentations and three written reports, the last in the form of the book *Idrottsanläggningars betydelse – bortom idrotten!* The project's overall financing was 3.3 million SEK, including both the Norwegian and Swedish budgets. Funders have been Egenandelsfondet for Høgskolen i Nord-Trøndelag and Trøndelag Forskning og Utvikling, the Regional Council of Jämtland, the Knowledge Foundation, Mid Sweden University and the European Regional Development Fund through the INTERREG (Nordens Gröna Bälte) and the Norwegian government through IR Midler.

2. Projektets bakgrund

Bakgrunden till den här boken utgår från de studier som genomfördes under 2007¹ då några av författarna studerade idrotten och dess betydelse för samhällsutveckling, med fokus på samhällen i glesbygd. Studierna visade att idrotten har stor betydelse i allt från identitet och näringsliv till de norska begreppen bolyst och boglädje.

De ovan nämnda effekterna motiverar också politiskt stöd till idrotten. Många ser exempelvis anläggningsstödet som ett självklart bidrag för att gynna fysisk aktivitet, men det finns argument om andra stöd – exempelvis skulle fysisk aktivitet kunna gynnas av bidrag till promenadskor (SOU 1998:33). Statliga anslag till idrott är en politisk lösning som naturligtvis hänger samman med hur idrotten skattas på en samhällelig nivå. På senare år har exempelvis stora evenemang och kopplingen till anläggningar och därmed regional utveckling gett idrotten ytterligare en dimension (Yttrande från Regionkommittén, 2012).

Även EU-kommissionen lyfter idrotten i en strategisk vägledning för idrottens roll i EU (Vitbok om idrott, 2007) Här bekräftas idrottens viktiga sociala och ekonomiska betydelse för samhället, dessutom synliggörs också idrotten inom ramen för EU:s politik. I vitboken föreslås konkreta insatser i en handlingsplan där bland annat idrottens roll i samhället och idrottens ekonomiska aspekter pekas ut.

¹ Genom EU Mål 1 finansierade projektet *Idrottens roll i lokal samhällsutveckling*.

Tidigare studier har också visat att kärnan i idrottsrörelsen är själva anläggningen (Zakrisson et al, 2007), ett område som var svagt beforskat, men samtidigt omdebatterat, framförallt när det gäller kostnader och prioriteringar gentemot andra samhällssatsningar. Med detta som utgångspunkt skapade vi ett projekt som skulle utöka och utveckla kunskapen inom området idrottsanläggningar och dess betydelse för samhällsutveckling. Vi valde också att göra det genom ett jamt-trønderskt samarbete, detta för att regionerna på många sätt liknar varandra samtidigt som olika nationella och regionala ansatser skulle kunna studeras och bidra till lärande. Likheter mellan Jämtlands län och Trøndelagen ligger inte bara i det gemensamma kulturarvet – som exempelvis idrottsrörelsens utveckling – utan också likheter avseende demografi och samhällsstrukturer.

Projektets huvudmän har varit Jämtlands Läns Landsting genom JiLU på svensk sida, som sedermera ersattes av Regionförbundet Jämtlands län på grund av organisationsförändringar, respektive (Egendelsfondet for) Høgskolen i Nord-Trøndelag och Trøndelag Forskning og Utvikling på norsk sida. Därutöver har medfinansiering erhållits av KK-Stiftelsen och Mittuniversitetet.

Svensk Finansieringsplan

Kontant finansiering

Jämtlands läns landsting	522 000
KK-stiftelsen	250 000

Offentlig direktfinansiering

Mittuniversitetet	44 945
<u>Summa svensk nationell medfinansiering</u>	<u>816 945</u>
Europeiska regionala utvecklingsfonden	816 945
<u>Summa svensk nationell medfinansiering inkl EU finansiering</u>	<u>1 633 890</u>

Privat kontant finansiering

A4 Campus AB	68 000
<u>Summa total finansiering (korr)</u>	<u>1 701 890</u> 1 633 890

Norsk finansieringsplan

Kontant finansiering

Egenandelsfond	400 000
Egenandel HiNT-ansatt	400 000
<u>Summa norsk regional medfinansiering</u>	<u>-800 000</u>
Statliga IR-midler	800 000
<u>Summa norsk reg medfin inkl IR-midler</u>	<u>1 600 000</u>

Projektets start och slutdatum:

Start	2009-10-15
Slut	2012-05-31
Antal proj.dagar (max 1089): 946	
*260 dagar/år	



År	Text	2009												2010												2011												2012												
Månad		jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec													
Huvudaktivitet 1	Öppstart																																																	
Aktivitet 1.1	Förmöte																																																	
Aktivitet 1.2	Långtidsplanering																																																	
Aktivitet 1.3	Grundan av referensgrupp																																																	
Huvudaktivitet 2	Kunskapsinsamling																																																	
Huvudaktivitet 3	Sammenstilling/analys av delresultat																																																	
Huvudaktivitet 4	Tilbakemelding/læringsarena med interessenter																																																	
Aktivitet 4.1	Trændeleg																																																	
Aktivitet 4.2	Jämlikhet																																																	
Huvudaktivitet 6	Sammenstilling/analys																																																	
Aktivitet 5.1	Utvikling av kompetanseutviklingskonsept																																																	
Huvudaktivitet 6	Utarbeidning av presentasjonsmaterieil																																																	
Huvudaktivitet 7	Åsluttende konferanse																																																	
Huvudaktivitet 8	Løpende treff med referansegruppe																																																	
Huvudaktivitet 11	Planlægge fortsatt verksamhet och användning av resultat efter avslut																																																	
Huvudaktivitet 12	Prosjektutvärdering och slutredovisning/prosjektavslutning og avslutsredovisning																																																	

Under projektets gång har ändringar i såväl tidsplan, aktiviteter och finansiering uppstått. Inledningsvis blev projektet försenat, vilket ledde till att aktiviteterna under 2009 sköts framåt. Avseende senare förändringar kring tidsplan så är bakgrunden oförutsedda familjeangelägenheter som gjorde att förlängning söktes för projektet, en ansökan som godkändes och innebar att projektet förlängdes från 2011-12-31 till 2012-05-31. Därigenom försköts även projektets aktiviteter på så vis att insamlingen av datamaterial slutfördes senare och sammanställningen av projektet likaså. Detta innebar även en reviderad budget då projektets kostnader fördelades över en längre tid, emellertid utan förändringar av totalbudget (se beslut NGB diarienummer N30441-51-09, samt modifierad tids- och aktivitetsplan ovan). Därutöver uppstod missförstånd kring finansieringssätt gentemot projektets privata kontanta finansiär A4 Campus AB, vilket ledde till att denna finansiering ej inkluderats i projektet (se svensk finansieringsplan ovan). Slutligen, under de sista månaderna har vissa förskjutningar i budget gjorts, bl.a. genom en mindre kostsam studieresa än planerat, vilken gick till Sundsvall och kombinerades med andra ändamål inom projektet, såsom informationsspridning och nätverkande. De budgetförskjutningar som skett har gjort att personalkostnader istället ökat i och med att skrivarbetet tagit mer resurser än budgeterat. För andel kostnader för respektive aktivitet / verksamhet, se bilaga 3.

3. Projektbeskrivning, målgrupp, resultat och resultatindikatorer samt effekter

Projektets målsättningar var att studera hur idrottsanlegg kan generera värdeskapande möten som leder till regional identitet, sysselsättning och engagemang och återföra denna kunskap till relevanta intressenter. Projektgruppens sammansättning har varit följande:

- Wilhelm Skoglund, fil. Dr i företagsekonomi och forskare vid Regionförbundet Jämtlands län och lektor vid Mittuniversitetet har varit projektledare på svensk sida.
- Gun Jonsson, fil. Dr i sociologi och forskare vid Regionförbundet i Jämtlands län har varit biträdande projektledare och forskare i projektet.
- Pär Löfstrand, doktorand i psykologi vid Mittuniversitetet har varit medhjälpare vid insamling av empiri och analys av densamma.

- Ingrid Zakrisson, docent i psykologi vid Mittuniversitetet är handledare till Pär Löfstrand och har fungerat som inspirationskälla i projektet och även deltagit vid referensgruppsmöten.
- Robert Bye, fil. Dr i sociologi och forskare vid TFOU har varit projektledare på norsk sida
- Hans-Wilhelm Thorsen, forskare vid Høgskolen i Nord-Trøndelag, har assisterat vid empiriinsamling och analysarbete
- Niels Arvid Sletterød, Dr Philos og Seniorforsker ved TFOU, deltok i planlegging og oppstart av prosjektet

Genom gräns- och ämnesöverskridande samarbete var målet att öka kunskapen om hur idrettsanlegg på bästa sätt kan användas med utgångspunkt i lokalbefolkningens identitet och stolthet för att utveckla livskvalitet och vidare också bidra till sysselsättning, ekonomisk tillväxt och attraktivitet i regionen. Arbetet syftade också till att komplettera den naturvetenskapligt orienterade forskning som genomförs vid Mittuniversitetets Vintersportcentrum med ett samhällsvetenskapligt perspektiv på idrott, dessutom länkas arbetet till projektet "Drivkrafter för nya näringar", ett projekt under JLL som syftade till kunskap inom och utveckling av de regionala upplevelsenäringarna. I Trøndelag kopplades projektet samman med flera projekt inom platsutveckling och innovation tillsammans med TFOU och Høgskolen i Nord-Trøndelag, samt Sintef.

Resultat och effekter

Inledningsvis handlade projektet om att jobba med en teoretisk grund för projektet och utifrån detta arbeta fram de forskningsfrågor som utgör basen för den datainsamling som påbörjades i mars och som slutfördes under senhösten 2011. Sammanfattningsvis utarbetades följande forskningsfrågor:

- Skapar idrettsanlegg förutsättningar för mellanmänskliga möten?
- Vad betyder idrettsanleggs plasering, funksjon, estetikk for lokalsamhällets aktører?
- Hur ser beslutningsprosessene ut når det gjelder idrettsanleggs tilblivelse, dess drift og vidare også kring den verksamhet som bedrivs i anleggen?
- Vilke aktører har mulighet att påverka anleggets virksomhet/innehåll/inriktning?
- Vad betyder idrettsanlegg for individen/kollektivet når det gjelder identitet, engagemang, utveckling og livskvalitet?
- Genererer idrettsanlegg sysselsättning, ekonomisk tillväxt, god livsmiljö och attraktionskraft för lokalsamhället?

Projektet hade inledningsvis valt ett antal preliminära anläggningar för fallstudier. Dessa förändrades dock med tiden beroende på tillgång till intervjupersoner och mättnad av empiriskt material. Under projektperioden uppstod också situationer i grupperingarna bakom skapandet av idrottsanläggningen Campus Steinkjer. Detta innebar att vi dessvärre omöjligen kunde använda denna anläggning som studieobjekt och fick välja bort även den. Vi valde att ersätta den med Ranheim Friidrottshall (multihall) som invigdes 2010. Därmed blev slutligt urval av studerade idrottsanläggningar följande: Røroshallen, Stod flerbruksahall, Røjsmohallen Järpen, Allaktivitetshallen i Föllinge, Jämtkraft Arena Östersund och slutligen Ranheim Friidrottshall (multihall). Här nedan ges en översiktlig bild av idrettsanleggen i studien:

	Syfte med anlegg	Huvudsaklig verksamhet	Invigning	Publik	Kostnad
Ranheim Friidrottshall	Friidrott, handball o gym	Friidrott, handball	2010	1200	64
Jämtkraft Arena	Fotbollsverksamhet konserter, temadagar	Fotboll	2007	5092 sittplatser 30 000 tot	86,5
Föllinge allaktivitetshall	Skapa förutsättningar för inomhusidrott	Handball, innebandy, basket, fotboll, klättervägg	2009	2 läktare	23
Røjsmohallen	I grunden en allaktivitetshall	Ishockey, curling, gympa, fotboll, längdskidspår	1991	1000	16,5

Stod	Samfunnshus med idrettshall for volleyball	Volleyball	2005	500	8,5 anlegg 17 totalt
Røroshallen	Idrett, kultur- næringsliv, fokus håndball	Håndball	2010	3000	60

Enkätundersökning

Under projekttiden sändes en enkätundersökning ut till samtliga idrottsföreningar i Jämtlands län respektive Nord/Sør Trøndelag, där svaren inkom i maj 2010 och som sammanställdes därefter och inkluderades i vår studie

Enkäten syftade till en översiktlig bild av användandet av samt synen på anläggningar i den jamt-trøndeska regionen. Svarsfrekvensen var något högre i Jämtland än i Trøndelag – den genomsnittliga svarsfrekvensen blev 37 procent. Enkäten visar att merparten idrottsföreningar använder anläggningarna för en idrottslig verksamhet, det är dock något vanligare med fleridrettslag i Trøndelag. I Jämtland ägs anleggen i huvudsak av kommunerna medan trønderna har en högre andel föreningsägda anlegg där verksamhet bedrivs. Näringslivsägda anläggningar utgör knappa tio procent. I båda länderna är det föreningarna som styr fördelning av tiderna i anläggningarna, 70 procent i Trøndelag och 55 i Jämtland, kommunerna i Jämtland fördelar 38 procent av tiderna. Mellan 4 och 11 procent har angett att de "aldrig" får tillgång till tider i anleggen. Idrettsanläggningarna nyttjas i huvudsak för motion och träning – i Trøndelag förekommer det en något högre andel tävlingsverksamhet/ konkurrens jämfört med Jämtland. Jämtarna har däremot en något högre andel av "annan verksamhet" i anleggen – här anger också 42 procent att "annan verksamhet" ger intäkter till föreningen, motsvarande siffra i Trøndelag är 33 procent. När föreningarna prioriterar vilka som skall använda anleggen ligger fokus på barn och unga – dock skiljer sig de båda länderna så att jämtarna har mer fokus på ungdomsidrett/bredd vid sina anläggningar medan Trønderna fokuserar på barnidrett. Föreningarna är relativt nöjda med anläggningarna – men en hel del brister pekas ut, bland annat att det går mer tid för "att sköta driften" än att "fokusera på verksamhet".

När enkätundersökningen var färdig påbörjades den kvalitativa delen av projektet, vilken innebar fallstudier av sex anläggningar i vår gränsöverskridande region.

Fallstudier Jämtkraft Arena, Föllinge Allaktivitetshall och Stod Samfunnshus, Røroshallen, Røjsmohallen i Järpen och Ranheim Friidrettshall

Efter sammanställningen av enkätundersökningen inleddes arbetet med fallstudier av de sex idrottsanläggningarna som avsåg att skapa djupare förståelse kring våra frågeställningar. Därmed kontaktades följande kategorier av personer för intervjuer kring respektive anläggning:

- Representanter från idrettslag
- Näringsliv och offentliga representanter
- Brukare och ägare av anlegg
- Nyckelpersoner inom idrettanlegg
- Slumpmässigt urval av medborgare för intervjuundersökning (vid behov)

Studierna har inkluderat ingående studier av själva anläggningarna, dess funktion, estetik och placering, med efterföljande diskussioner i forskargruppen, vilket sedan bidragit till grunden för intervjuer med relevanta personer kopplade till anläggningarna. Dessa personer har inkluderat politiker, tjänstemän, övriga beslutsfattare, näringsliv, idrottsföreningsrepresentanter och andra intressenter i anläggningarna. Vid tre av fallstudierna ansåg vi oss behöva mer kunskap och kompletterade då med gruppintervjuer med ett slumpmässigt urval av medborgare. Sammantaget har över 100 personer intervjuats. Vi har även studerat dokumentation, politiska beslut och andra relevanta dokument kring anläggningarna. Samtliga anläggningar har dokumenterats med foto. En grundläggande principinställning i inhämtningen av kvalitativ data var att de svenska forskarna har varit huvudansvariga vid intervjusituationer på norsk sida och vice versa. Detta för att undvika att potentiellt prejudicerande bias uppstår i samband med intervjusituationer. Resultaten från fallstudierna och intervjuerna (som har transkriberats) har diskuterats och analyserats av de norska och svenska

forskarna tillsammans utifrån en gemensamt överenskommen intervjuguide och projektets målsättningar.

Delresultat har redovisats vid ett flertal seminarium och sammanhang²

- vid Rotarymöte den 13e oktober 2011 i Östersund presenterades delresultat
- delar av studien presenterades vid -Spektakeldagarna i Östersund 25 november 2011
- Spillemiddel-konferansen (i regi av Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommuner) på Levanger 14e sept 2011
- en samling for kommunale saksbehandlere for idrett/friluftsliv på Lillehammer (i regi av Hedmark og Oppland fylkeskommuner) 20e sept 2011
- vid invigningen av Regionförbundet Jämtland hösten 2011 presenterades vårt material och våra studier i aulan på Österängsskolan
- hösten 2011 utkom boken Forskning Trøndelag, en forskningsantologi, där vi bidrog med ett kapitel som avhandlade de studerade anläggningarna
- Presentasjon av resultater fra prosjektet på "Inspirasjonspub" i Stod 20. januar 2012
- vid Rotarymöte på Rödön 12e mars 2012 presenterades delresultat
- kommande bok om vårt projekt presenterades vid Mid Sweden Science Park möte på Rådhuset i Östersund 22a mars 2012
- kommande bok presenterades på J/H Idrottsförbunds årsmöte den 19e april i Östersund
- vårt projekt och vår kommande bok redogjordes för tillsammans med Länsidrottschefen för Västernorrland i Sundsvall 10e maj 2012
- information om vår kommande bok till RFs ordförande Karin Mattsson Weijber i Åre 12e maj 2012 – boken skickades till RF den 12 juni
- projektets "slutprodukt", boken "Idrottsanläggningars betydelse – bortom idrotten", presenterades genom en offentlig bokrelease på Jämtlands regionala designcentrum den 29e maj 2012

Idrottsanläggningars betydelse – bortom idrotten!

- Välkomna till boksläpp!
- Plats: Designcentrum i Östersund (korsningen Färjemansleden- Prästgatan)
- Tid: 29e maj 17.00

Vid frågor – kontakta
wilhelm.skoglund@regionjamtland.se alt
robert.bye@tfou.no



EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska regionala utvecklingsfonden



HØGSKOLEN I NORD-TRØNDELAG



Trøndelag Forskning og Utvikling
Trøndelag F&U Institute



Regionförbundet
Jämtlands län



Mittuniversitetet
MID SWEDEN UNIVERSITY



INTERREG
SVERIGE-NORGE

(Bilden ovan är inbjudan till bokrelease, utskickat till ca 70 intressenter av projektet)

Övriga aktiviteter

Utöver de officiella sammanhang som vårt arbete presenterats vid så har projektet internt haft löpande sammankomster i Trøndelag respektive Jämtland forskargruppen emellan. Vi har dessutom använt oss

² Se bilaga 1 för fullständig redogörelse av verksamhets- och aktivitetsbeskrivning

av Skype för videomöten och under vårt gemensamma skrivarbete så använde vi oss av programmet Groove, vilket tillät parallellt författande i samma dokument.

Under projektets gång har även en referensgrupp använts för att tillse att projektet gått i rätt riktning och att de tankar och texter som kommit fram varit användbara och tillämpbara. Denna referensgrupp har träffats tre gånger och innefattat representanter för idrotten, näringslivet, offentlig sektor och akademi från både Jämtland och Trøndelag. Fler referensgruppsmöten var inplanerade, men fick ställas in på grund av alltför få anmällda. De möten som ägt rum har emellertid varit mycket givande och kommunikation har även förekommit med medlemmar i referensgruppen utöver formella referensgruppsmöten.

Avseende projektets kostnader så har majoriteten uppstått ur personalkostnader samt vid sammankomsterna för fallstudier på respektive plats samt vid de forskarträffar som vi genomfört. Därutöver gjordes en studieresa till Sundsvall där vi inhämtade mer kunskap respektive redogjorde för vårt projekt.

Målgrupper

Målgrupper för resultaten av den tillämpade forskningen har varit politiker, kommuner, landsting, företag, idrottsföreningar, användare av idrottsanläggningar, aktörer involverade i planering och projektering av idrottsanläggningar och även lokalsamhällets medborgare vilka är intressenter av idrottsanläggningars effekter. En viktig pelare i målgruppen har varit referensgruppen vilken vi haft ett flertal träffar med, löpande skickat ut information och presenterat material och delslutsatser. Diskussionerna tillsammans med referensgruppen har varit av stor vikt för projektets framskridande. För att nå våra övriga målgrupper har vi valt att gå bortom de traditionella akademiska vägarna därigenom nått politiker, näringsliv och gränsgångare mellan näringsliv och forskning. Exempel på sådana tillfällen är vid presentationer på Spektakeldagarna, Mid Sweden Science park möten, Rotarymöten, forskarkonferenser, öppna möten på plats i våra studierorter, spillemiddelkonferanse etc. Därutöver har våra rapporter lagts ut på internet och där nått många läsare på kort tid, se exempelvis: (http://www.regionjamtland.se/om-regionfoerbundet/publikationer/cat_view/80-verksamhet/82-publikationer/83-utveckling-och-forskning).

Projektet har även renderat i en mer typisk vetenskaplig rapport som publicerats i Trøndelags årliga forskningsantologi (reviewad på traditionellt akademiskt vis). Nyttan för målgrupper har upplevts som stor och blivit användbar för såväl idrott som näring och offentlig sektor, liksom för den kumulativa vetenskapen. Dessvärre har våra referensgruppsträffar inte blivit lika välbesökta som vi hoppats på och vi blev även tvungna att ställa in en pga för få anmälningar. Boksläppet blev inte heller enligt förväntan avseende besökarantal, samtidigt som tillfället ändå blev till ett mycket bra diskussionsforum för representanter för både idrott, näring och offentlig sektor. Med det omfattande empiriska material som vi samlat in under projektets gång så kommer projektet fortsätta att leverera kunskap inom fältet flera år framöver.

Resultat

Syftet med boken har varit att belysa kopplingen mellan det omgivande samhället och idrottsanläggningar. Då i termer av hur anläggningen kan få inverkan på näringslivsutveckling, attraktionskraft, identitet och andra samhälleliga faktorer som bidrar till engagemang och befolkningens lojalitet till sin bygd. Även om studieobjektet primärt varit anläggningar har ändå fokus legat på anläggningens betydelse för sådant som sker utanför den idrottsliga sfären, i mötet mellan människor och de symbolvärden som anläggningen kan ha.

Vi kan konstatera att de studerade idrottsanläggningarna på många sätt bidrar till samhällsutvecklingen i respektive lokalsamhälle – samtidigt som denna utveckling skulle stärkas om (kompetens-utvecklingskoncept):

- de goda mötesplatserna anpassas till flera olika samhällssektorer
- brukare ur olika relevanta samhällssektorer involveras i hela bygg- eller ombyggnadsprocessen

- mål og visioner med anleggningen baseras på langsiktige og gjennomtænkte strategier
- plasseringen tar hensyn til folkstrømmer og menneskers aktivitetsmønstre
- Kostnadene knyttes til anleggningene minskes gjennom at skoler nyttjer den dagtid
- anleggningene håller en høg grad av fleksibilitet både i sin fysiske utforming men även när det gäller tilgang i termer av sektorer som (idrett, nærings, kultur) eller ulike grupper som kvinner, innvandrere, funksjonshemmede mfl) noe som hindrer at spesifikke grupper får monopol på anleggningen

Vår studie peker blant annet ut hvordan idrettsrørslene har en særskilt posisjon i samhället – jämfört med många andra ideellt organiserade verksamheter. Detta går bland annat igen i de offentliga medel som gått in i våra studerade anläggningar, det kan handla om lokala, regionala och nationella medel, men även bidrag via EU. Utfallet från dessa satsningar motiveras av folkhälsa men även av andra samhälleliga faktorer som delaktighet och demokrati (i våra resultat klätt i termer av flerbudshall eller allaktivitetshall). Vår tolkning är att idrotten, till skillnad från andra offentlig finansierade byggnader, har tydligare uttalade förväntningar om att skapa andra än rent idrottsliga mervärden och vidare också ge utrymme för andra verksamheter, exempelvis näringslivet.

Årsaken til at flertallet av de anlegg vi har valgt å studere i dette prosjektet er relativt nye var en antagelse om at planleggings- og byggeprosessen ville være såpass fersk i minnet at vi ville få et innblikk i de tanker og motiveringer som lå bak avgjørelsen om å bygge nettopp det anlegget som ble bygd, plasseringen av det, samt dets estetiske uttrykk. I tillegg ville det la oss få innblikk i en pågående domestiseringsprosess hvor disse planer omsettes i praksis. Ulike anlegg domestiseres på ulike måte, og våre casestudier har vist at hva som legges i begrepet flerbudsanlegg (allaktivitetshaller) kan forstås på ulike måter og få ulike uttrykk gjennom praksis.

Vi har tidligere vist at motiveringen bak bygging av idrettsanlegg henger sammen med ulike samfunnsmessige behov, i tillegg til idrettens (og i de fleste av våre case) skolens behov for å gjennomføre trening og undervisning. Viktige argumenter er folkehelse, redusert kriminalitet, økt fellesskap, integrasjon og likestilling.

I tillegg til disse målene vil det ofte også ligge en ambisjon om at idrettsanlegget også skal kunne bidra til næringsutvikling og fungere som en næringsarena som igjen vil kunne være viktige bidra til driften av anlegget. I dette ligger det en utvidelse av forståelsen av flerbud til også å gjelde nærings- og/eller kulturaktivitet, og da særlig med kobling til opplevelsesnæringsene. I fem av våre seks case er det en eksplisitt ambisjon om at idrettsanlegget også skal brukes i næringsvirksomhet. I Røros er Verket sterkt knyttet til utvikling av destinasjonen Røros og er tenkt brukt til messer og arrangement (som for eksempel danseballer). I Föllinge var allaktivitetshallen en del av et attraktivitetsprogram som skulle bidra til økt aktivitet og øke byens attraksjonskraft. I Stod så vi at fokuset like mye lå på utviklingen av samfunnshuset som på den nye idrettshallen, og at det å etablere en møteplass for bygda var høyt prioritert. I Östersund ligger det en ambisjon om å bruke arenaen også som en eventarena, mens det i Järpen også var messer og andre arrangement som var i fokus. Ranheim friidrettshall skiller seg ut fra de anleggene vi studerte. Denne var primært et idrettsanlegg, og det var ikke noe fokus på å bruke hallen i næringsvirksomhet.

Vi kan skille mellom det som kan beskrives som forventede og ønskede effekter av idrettsanleggene. I forhold til de forventede effektene handler dette om de sosiale argumenter beskrevet ovenfor. I forhold til de fleste anlegg vil det være godt nok om en får hentet ut disse effektene. I forhold til ønskede effekter handler dette om næringsutvikling og økt attraksjonskraft. I dette ligger det ambisjoner om bedriftsetablering knyttet til anlegget, utvikling av nye produkter og nye markeder. I forhold til attraksjonskraft handler det om at anlegget skal bidra til økt bolyst, at det skal kunne bidra til tilflytting og at det også skal bidra til utvikling av stedet som destinasjon.

Gjennom våre casestudier har vi sett at selv om disse ambisjonen er til stede er det få som har lyktes med dette arbeidet. Litt forenklet kan vi si at anleggene kan sies å fungere godt som idrettsanlegg, men mindre godt som næringsarenaer. Dette skyldes i stor grad at man i liten grad har operasjonalisert de

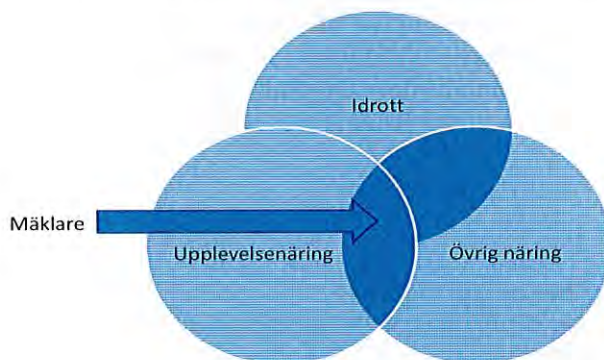
planer og strategier som ble brukt i planleggingen og finansieringsarbeidet, men har en forventning om at næringsaktører skal se potensialet i anlegget og dermed investere tid og penger i å skape en næringsarena, samt at en heller ikke har den nødvendige kompetansen. Røros er et unntak i dette. Der har man ansatt en person som har et særlig ansvar for å trekke næringsaktiviteter inn i hallen, og som fungerer som en slags "megler" mellom idrettsaktivitetene og næringsiden. Det samme kan delvis sies om Föllinge, men her var det snakk om en prosjektperiode hvor en del av prosjektet Fria Föllinge var å vise hvilke muligheter som ligger i hallen. I Stod handler det ikke så mye om næring, men mer om å sikre en felles arena for bygda og det frivillige arbeidet. En utfordring for alle anleggene er imidlertid at langsiktig næringsutvikling knyttet til anlegget krever en kompetanse og langsiktighet som kan være vanskelig å få til på frivillig basis.

Om kulturen och idrotten får egna anläggningar – varför ges exempelvis inte näringslivet anläggningar? Svaret är kanske givet: den rådande välfärdsmodellen bygger på att näringslivets skatter borgen för offentligt finansierade anläggningar etcetera. Frågan om offentligt finansierade «näringslivsanläggningar» kan tyckas långsökt men samtidigt har studier kring upplevelsenäringen visat att många upplevelseföretagare inte kan försörja sig, de saknar mötesplatser, har behov av talesmän och mäklare, fungerande nätverk och ses ofta som en tärande sektor (se Jonsson & Skoglund, 2011). Här kan idrottsanläggningen ses som en möjliggörare (och förväntas i viss mån vara det också), men är det orimligt att tänka sig att andra offentliga lokaler – som kulturhus och teatrar – skulle kunna utgöra ett alternativ? De senare är i regel utsmyckade, både invändigt och utvändigt. Här är de estetiska uttrycken är självklara och eftersom studier visar att estetik påverkar människors benägenhet att använda rummet (ex Bergström, 1996, Faskunger, 2007) är det inte en orimligt att dra slutsatsen att företagsamhet också kan stimuleras av estetik – vilket i sig är ett argument för «vackrare» idrottsanläggningar. Tillgången till lokaler som upplevs estetiska kan dels stimulera till olika form av aktivitet, dessutom är estetik (se Florida et al 2010) en viktig faktor för att locka inflyttare eller för att få människor att stanna kvar på en plats.

En slutsats av resonemanget ovan kan därför motivera ökade satsningar på estetiskt utformade idrottsanläggningar. Vilket i förlängningen kan stimulera till möten mellan människor, framför allt de som idag väljer bort den «anläggningen, öppen för alla» som en mötesplats.

När det gäller upplevelsenäringen menar vi att länken mellan dessa individuella företag eller mellan upplevelsenäringen och mer traditionella branscher kan vara idrottsanläggningen – särskilt i glesbygd. Dock menar vi att anläggningen självt inte räcker som länk utan kräver någon form av professionalisering både när det gäller projektering och drift. Frivilliga ledare och medlemmar i en förening har varken tid eller kunskap att bidra till företagsutveckling och attraktionskraft. Detta är särskilt viktigt om såväl offentlighet som idrotten själv har som mål att vara en del av ett näringslivsutvecklingsperspektiv. Att en kommun – eller flera små kommuner tillsammans – har en eller flera «mäklare» anställda skulle kunna vara ett sätt att nå målet.

Översikt av intersektion mellan aktörer och mäklare³



³ Se bilaga 2 för fullständig redogörelse av figur

När det gäller mötesplatser framträder också i våra resultat att placeringen av en anläggning är central och får bästa effekt om den placeras i redan befintliga folkströmmar (som i Stod) eller genom att styra folkströmmarna till dem (som de planerade bostäderna med utbyggd kollektivtrafik till Jämtkraft Arena). Att skapa folkströmmar är dock en process som tar tid – och innan dess kan domesticeringen av en anläggning ha lett till att de som inte passar in, inte heller känner sig motiverade att använda anläggningen. Att styra folkströmmar ger inte nödvändigtvis ett positivt utfall – därmed inte sagt att det inte *går* att ändra för att på sikt få en positiv effekt på samhällsutvecklingen.⁴

Resultatuppfyllelse och effekter

Utifrån ovanstående slutsatser kring våra forskningsfrågor så kan vi slå fast att den kunskap som vi uppnått och presenterat i ett antal olika sammanhang uppfyller projektets resultatmålsättningar. Med andra ord har skapats kunskap som möjliggör bättre utnyttjande av idrottsanläggningar utifrån perspektivet att de ska bidra till lokal och regional samhällsutveckling bortom idrotten. Förväntningarna är att kunskapen som utvunnits kommer att användas av aktörer som planerar eller projekterar nybyggnation eller ombyggnation av idrottsanläggningar. Därigenom förväntar vi oss att projektet bidrar till större positiva effekter på samhället vid framtida satsningar på idrottsanläggningar.

Resultatspridning och resultatindikatorer

Under projektets gång har vi gjort empiriska nedslag på flera platser vid flera tillfällen och intervjuat och pratat med aktörer centrala för platsernas idrott, idrottsanläggningar och lokala samhällsutveckling. Dessa aktörer har inkluderat politiker, näringsrepresentanter, representanter för idrottsförbund och idrottsföreningar och offentlig sektor. Vid dessa tillfällen har samtalen också berört våra resultat, dvs kunskapsspridning har genomförts. Över 50 personer kan inkluderas in denna kategori, där ca 80 procent varit män.

Spridning av kunskap har också skett genom våra referensgruppsmöten, där något blev inställt och det sammanlagt landade i tre sådana möten. Även om vi hade hoppats på fler och bredare deltagande så har relevanta aktörer varit med (enligt beslut), deltagit i lärande arena, bidragit till vidareutvecklingen av projektet och samtidigt själva lärt och tagit med sig till sina respektive organisationer.

Utåtriktade kunskapsspridningsaktiviteter har innefattat 19 tillfällen då någon eller flera av projektet deltagare har presenterat projektet och hela eller delar av fynden och den inhämtade kunskapen. Dessa tillfällen har inkluderat presentationer i kommuner där anläggningarna är belägna, presentationer på Jamtli för allmänheten, presentationer för näringslivet och övriga, presentationer för idrott på lokal, regional och nationell nivå och politik på både kommunal och regional nivå. Våra uträkningar visar att vi sammanlagt presenterat projektet och dess utvunna kunskap för över 530 personer, varav i princip alla relevanta aktörer avseende vår målgrupp. Då könsfördelning i många sammanhang varit svår att bedöma kan vi bara lämna en bedömning kring män / kvinnor, där vår bedömning är att 70 procent av deltagarna varit män och 30 procent deltagarna varit kvinnor.

Därtill kommer vårt skrivna material där två rapporter och information ligger på Regionförbundets hemsida (se fotnot)⁵. Den äldre av publikationerna har laddats ner 364 gånger (19/6-12) och slutprodukten, vår bok, laddats ner 25 gånger redan efter tre veckor. Båge rapporterna och vår artikel i Trøndelag Forsknings årliga antologi finns tillgängliga via bibliotek. I tillegg har det vært tre «nyhetsoppslag» på TFoUs hjemmeside om prosjektet, artikkel og bok⁶. Projektet kan därmed anses ha uppfyllt målsättningarna kring spridning och resultatindikatorer med råge.

⁴ Se fullständiga referenser i litteraturförteckningen i bilaga 2

⁵ (http://www.regionjamtland.se/om-regionfoerbundet/publikationer/cat_view/80-verksamhet/82-publikationer/83-utveckling-och-forskning)

⁶ <http://www.tfou.no/default.asp?id=881>; <http://www.tfou.no/default.asp?id=1162>; <http://www.tfou.no/default.asp?id=1336>

4. Indikatorer

	Enligt beslut	Vid projektslut	Ev kommentarer
Antal kvinnor 15- 24 år som deltar i projektet.	15	15+	Se nedan
Antal kvinnor yngre än 15 eller äldre än 24 år som deltar i projektet.	85	158	
Antal män 15- 24 år som deltar i projektet.	15	16	
Antal män yngre än 15 eller äldre än 24 år som deltar i projektet.	85	314	
Antal deltagande företag med mixat ägande som deltar i projektaktiviteter.	20	20+	Svårt att bedöma i vissa sammanhang, men vi har minst nått 20

Resultat indikatorer			
(B) Etablerade institutionella samarbeten.	1	1+	HiNT/TFU,MIUN,Reg Förb i olika konstellationer, även tillsammans med A4 Campus AB och ett påbörjat samarbete med Mid Sweden Science Park
(B) Nya och vidareutvecklade metoder för stads- och landsbygdsutveckling.	4	6	Utvecklade i bilaga 2 (boken)
Aktivitetsindikatorer för projektet			
Projektet utvecklar samarbete inom samhällsservice			

Projektet har uppnått våra egna målsättningar och nästan uppnått målsättningarna enligt beslut kring förväntade programindikatorer. De svagare punkterna har varit ungdomar i åldern 15-24 som deltagit i projektet och då särskilt kvinnor, även om presentationen av projektet genomförd i Stod besöktes av många i denna kategori. En anledning till att det varit svårare att uppnå detta mål är att de sällan är inblandade i beslutsprocesser kring idrottsanläggningar och sällan ur ett perspektiv som berör idrottens roll för samhällsutveckling bortom just idrotten. Samtidigt så vore denna grupperings röster naturligtvis viktiga att höra och kunde möjligtvis ha inkluderats på ett än starkare sätt i projektet. Att observera är också den tunga övervikten av män som deltagit i projektet. I boken lyfter vi också detta, idrotten och dess anläggningar har ofta tydliga könsroller vilket återspeglas i vilka som intresserar sig för vårt arbete och vilka som har möjlighet att svara på våra frågor.

5. Projektets påverkan på de horisontella kriterierna

Gränsregionalt mervärde

Jämförelsen mellan svenska och norska anläggningar har varit mycket viktig och kunskapen utvunnen från respektive land bidrar till det andra landet. Lösningar som ej hade identifierats om studien enbart gjorts i Sverige har identifierats (se ex kap om Röros och "mäklare" för upplevelsenäringen) och vice versa. Denna kunskap har återförts och kommer att fortsätta återföras på bägge sidor gränsen. Dessutom har projektet skapat grund för längre samarbete över gränsen mellan projektorganisationerna.

Bättre miljö

Projektet miljöperspektiv har inneburit att frågor har ställts vid samtliga fallstudier kring miljö och energi och anläggningarnas tillstånd, samt funktion och placering. Vid samtliga anläggningar har man försökt minimera energiförbrukning, även vid de äldre och vi har uppfattat en medvetenhet kring dessa

frågor. I vår bok diskuterar vi placering av anläggningarna vilken är väsentlig också ur ett transportperspektiv, då anläggningar som ligger utanför centrum (allt långt från användare såsom skolor riskerar att kräva mer utsläpp i samband med transporter till och från användning.

Under projektets gång har samtliga projektdeltagare haft en så pass hög miljömedvetenhet som möjligt, ex ifråga om resande och fordon och givetvis följt respektive organisations miljöpolicy.

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Genom vårt egna arbete i sig (intervjuade och hänvisningar till dem) respektive de fynd vi gjort genom våra empiriska studier så har det visat sig att jämställdhetsidealet är svårt att förverkliga. Detta innebär att beslutskraften kring idrottsanläggningar med stor övervikt ligger hos män, även om könsuppdelningen på svensk sida inte är lika tydlig. Våra exempel visar också att "manliga normer" ofta är styrande i verksamheten i anläggningarna vilket ofta leder till svårigheter vid arbete med målsättningen jämställdhet. Dessa normer är emellertid inte alltid lätta att se och observera i miljöer där användare är vana och vi har dessutom noterat att två av de norska anläggningarna utmärker sig kring sina perspektiv på flickor i idrotten utifrån ett samhällsperspektiv. Se vidare kring detta i respektive beskriven fallstudie och på sidan 84 och framåt i bilaga 2.

Etnisk mångfald och integration

Även när det gäller integration, etnisk mångfald respektive frågor kring funktionshinder är slutsatserna liknande som vad gäller jämställdhet. Vid de norska anläggningarna är mångfald och integration en fråga som man inte har något fokus på och man har ingen beredskap eller kunskap i frågan. Liknande slutsatser har dragit kring handikappanpassning. Samtidigt ska man minnas att invandrar tätheten ofta är låg i glesbygder likt de platser vi studerat. Men vi ser behov av att utveckla större kunskap kring detta, respektive handikappanpassning, särskilt med en åldrande befolkning i vår studerade region, för att anläggningarna ska ges förutsättningar att vara mötesplatser för fler medborgare och på så vis ytterligare bidra till samhällsutveckling. Se vidare kring detta under respektive fallstudiebeskrivning och på sidan 85 i bilaga 2.

6. . Informationsinsatser och skyltning av projektet

Vi respektive arbetsplats som använts har skyltning gjorts för att åskådliggöra att arbete pågår med ett Interregprojekt som är finansierat av Europeiska Unionens regionala utvecklingsfond (har åskådliggjorts i tidigare lägesrapporter, ex lägesrapport nummer 6). Vid varje kontakt med personer och grupper för intervjuer eller presentationer har framhållits att projektet är ett Interregprojekt som är finansierat av Europeiska Unionens regionala utvecklingsfond. Vi har exempelvis presenterat oss som "forskare från Regionförbundet Jämtlands län, Mittuniversitet, HiNT eller TFOU som arbetar med ett Interregprojekt som är finansierat av Europeiska Unionen". Vid muntliga framställningar har samma sak gjorts vid kommun och föreningsträffar samt övriga träffar och möten. Om PP-presentationer använts har logotyper använts för såväl Inttereg som Europeiska Unionen och att projektet finansieras av den Europeiska regionala utvecklingsfonden. Vid samtliga utskick och inbjudningar, respektive rapporter, inkluderande slutprodukten (boken) har logotyper inkluderats och placerats väl synliga (se exempel i lägesrapport nummer 6). Se sidan 10 i den här rapporten och nedan för ett urval av presentationer, utskick och rapportomslag som gjorts under projektiden:



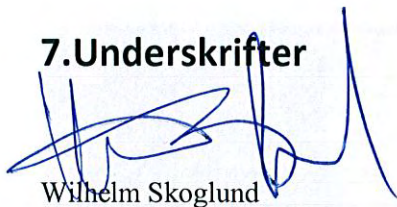
Vid entré till boksläpp 29/5-2012 på Regionalt designcentrum i Östersund



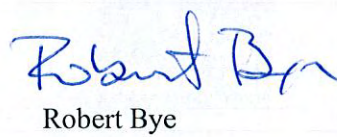
Under presentation av boken "Idrottsanläggningars betydelse – bortom idrotten" 29/5-2012 i på Regionalt designcentrum i Östersund

För våra rapporter där logotyper finns på omslag, se Regionförbundet Jämtlands hemsida (<http://www.regionjamtland.se/>).

7. Underskrifter



Wilhelm Skoglund



Robert Bye